

روزنامه کثیرالانتشار سراسری ارک

* شنبه
* ۳۰ دى ۱۳۹۶
* ۲۰ ژانويه ۲۰۱۸
* سال: بیست و هشتم
* شماره (سایى): ۴۳۰۶
* ایرمى سگیزینجی ایل

ادبیات

* صفحه ۶

عماد الدین نسیمی

حیاتی

گنچن ساین ادامه سی ۰۰۰ نسیمی نین بوئزبایسیندا آذربایجانین، ائلجه ده دیگر شرق اؤلکه لری نین مشهور عالم و شاعیرلری نین آدلاری تتر-تتر خاطرلا تیر. بونلاردان این سینانی ، خاقانی ، نظامی ، فله کینی (فلکی) ، حلاج منصورو ، فضلوللاه نیمینی (فضل الله نعمی) ، شیخ ماحمود شبوسترینی (ششیخ محمود شیبسترى) ، آقوهدی ماراغایینی (اوحدی مراغه ای) و باشقالارینی گؤستره بیلرک. حروفیلر تیمورلنگ طرفیندن جیدی تزیقلره معروض قالدیغی بیر واختدا نسیمی وطندن دیدر گین دوشوب، عراق، [[تورکییه]، [آسوریه]دا یاشاماغا مجبور اولوب. حروفلیک تعلیمی اساسیندا ایره لی سوردویو پانتنیست ایدئیلاری اوستونده حلب شهرینده اعدام اولونوب. نسیمینی تبریزی نیسه سینده تقدیم ائند این ال-عماد حنبلی یازیر: او، حوروفیلرین ششیخیدر، حلیده ساکین ایدی، طرفدارلاری چوخالدی، بیدتی آرتدی، ایش او یثره چاتدی کی، سلطان اونون اؤلدورولمه سینی امر ائتدی، بونو وورولدو، دریسی سوبولدو، چارمیخا چیکلیدی.

نسیمی ۳ دیلده یازیب. او، اؤز ایدئیلارینی پششکار فیلسوف کیمی ایریجا تراکتالاردا بیتکین سیستمده وئرمه ییب، چونکی میانجی نین، ایبن عربی نین کننیش اهاته لی سوفی-فلسفی اثرلریندن سونرا بو مضموندا تراکتالار یازماغا او زامان بلکه ده احتیجاج دیولموردو. حوروفیلیگن نظری اساسلارینا گلدیکده، نعمی نین آرتیق ایشله نیب حاضرلانمیشدی.

فلسفه سی
نسیمیده هر ایکی قروپ – مؤعتدیل و ایفراط سوفیلرین تاثیر آیدین دیویولور. نسیمی الهی درک اتمکله مؤوجود چوخلوغون هنجلییه وارماسی، هر ششین واحد وارلیتین تظاهورو اولراق قالماسی فیکرنه شریک اولور: فانی موطلق اولموشام، حاقایام، حاق اولموشام. نسیمی ایدراکدا یقینلیگن علمی، یقینلیگن عثینی، یقینلیگن حاقیتی مرحله لرینی نظردن کنجیریب. بیرنجیسی، بیلک، ایکینجیسی، گورمه و اوچونجوسو حاقا چاتماقدیر. مونوتیست سوفیلرین وارلیق تعلیمی نین اساسیندا کرناستونیزم نظریه سی دورور. بو، سوفی ادبیاتدا قورانان گؤتورولموش کون!فه کانه (ول! اولدو!) ایله گؤتورولیب. سونرالار بو ائنهکامین اساسلاندیریلماسی اوچون بیر حدسدن ایستیفاده ائدییلر: من گیزیلر بیر خزینه ایدیم، ایسته دیم کی، تانینیم. روحلاری و اینسانلاری یاراتدیم کی، تانینام. آردی وار

آللاه‌دان اوزولمیه نه اؤلوم بوخدور . کسی(بیماری) که امیدش را از خدا قطع نکرده نمی‌مرد. ***** آتا اولماق آساندی ،آتالیق اتمک چتیندی. پدر شدن سهل است ،ولی پدری کردن سخت. ***** آتا چانتنجاغ اششه یه مین! تا زمانیکه به اسب برسی سوارخر شو! ***** آت آلماماغا جاوان یوللا، قیز آلماماغا قوجانی. جوان را برای خرید اسب بفرست و پیر را برای دختر (عروس). ***** آت آلمامیش آخیر چکیر . قبل از اینکه اسب را بخرد آخورش را می‌سازد. ***** آتا دوغریب بالایتیر . پسر دنباله رو پدر میشود. ***** آتاسنا خیری اولمایان کیمه خیری اولار؟ کسی که به پدرش خوبی نمیکنند به چه کسی خوبی میکند؟ ***** آتا سین گورمه ین شاهلق ادعاسی ائندر. هر که کند و اجدادش را شناساند ادعای پادشاهی می‌کند. ***** آتالار سوزو حکمتدی. سخن پدران پندآموز است. *****

هوپ هوپ نامه

* میرزه علی اکبر صابر

آغاچلارین بحثی

آلما، پالیت، شام آغاچی حال ایله، ائيله ديلر بحث بو متوال ایله:

باشلادی تعریفه پالیت قامتین، اؤگدی اؤزون، زور بالیغین، حالتین.

یتشمز اولور،- سؤیله دی- داغلاز منه، لایق اولور فخرانده داغلاز منه.

آز قال باشیم یتیشه گؤ گلره، شاخ-بوداغیم کؤلگه سالیلر هر یثره،

اسسه کولک، قوبسا دا طوفان یتنه، ایمگه اصلا گوجی چاتماز منه.

جانلیجادر، زورباجادیر بالیدیریم، سیندیرا بیلیمز منی هنج ییلدیریم.

آلما آغاچی اونا وئردی جواب: ائیمله تعریف اؤزون، ای جناب!

ناغیل

بهلولون تدییری

گنچن ساین ادامه سی... گنت یاریم ساعات دان سورا گل پولون آل آبار. کیشی دوباره گندیب او یان دا دوردو. حاجی بهلول دؤنوب دئدی: - هه...ن! دئی گوروم سونرا نه ائله دین؟ بهلول دئدی: - هنج! اورانی تورپاخلیب، اوستونو اؤرتدوک دن سونرا جوتو آپاریب زه مینین او ییری طه رفین دن سالدیم. بنش آلتی یول او باش – بو باشا گنتدیگ ده گنته ده گوردم کی جوت بیر زادا ایلش دی. اؤکوزلرین گوجلری چتامدی کی چیخارتسین لار. ناچار قالب اؤزوم الیم ایله تورپاقلاری او یان-بو یانا وئردیم گوردم کی بیر بؤیوک زنجیر چیخدی. بیر آز دا قازان دان سونرا گوردم زنجیرلرین اوچو بیر سال داشا بئنددی. داشی گؤتورم ده بیر سرابه آچیلدی. ایچه ری گیردیم گوردم قیرخ کوپ وار، هر کوپون آغزین دا گوموش دن قاپاق و قاپاغین اوستون ده گوموش دن خوروز موحسسه مه سی. بهلول گنته ده ال له رینی بیر-بیرینه جالاراق دئدی: - آما، حنیف اولسون کی بیلمه دیم کوپله رین ایچین ده نه وار! حاجی دئدی: - حتمن ده اولارین ایچین ده گوموش پول وار ایمیش. بو زامان پول صاحبی بهلولون ال له رینین سه سی نی ائشیت دیکه ده تشز گلیب مظلومجاسی نا حاجیا دئدی کی: - حاج آغا! یولداشلاریم گندیرلر. مه نیم مونتته ظیریم دیرلر. مه نیم پولومو وئرین گندیم. حاجی دئدی: - بیر آزدا گنت دولان گل پوللاریوی وئریم آبار. سونرا دا بهلول دؤنوب دئدی: - هه...ن! سورا نئيله دین؟ بهلول دئدی: هنج! اولارین دا اوستونو تورپاقلایب، جوتو آپاریب او ییری طه رف دن

مشاهیر و شخصیت های چشمگیر آذربایجان

*تالیف: پروفوسور چنگیز قاجار

سلطان امامقلی قاجار

ادامه از شماره قبل... هر یک از طایفه قزیل باش ها عصیان می کردند و امامقلی خان آنها را سرکوب می نمود. در این موقعیت سخت بسیاری از اشراف از قزوین به قاراباغ مهاجرت می کنند و به علت وخامت اوضاع شاه و وارثان او و حمزه میرزا با مشایعت امامقلی خان به قاراباغ می آیند. چندی بعد پسر ۱۶ ساله محمد خدابنده را به عنوان شاه عباس اول به تخت می نشاندند و او پایتخت خود را به اصفهان انتقال می دهد. به نوشته بعضی از مورخین در آن زمان موجودیت دولت قزیل باش ها که شاه اسماعیل خلق کرده بود به آخر می رسد و تمام این حوادث همزمان با فوت سردار وطن پرست امامقلی خان پسر سلطان زیاد قاجار مصادف بود که به جای او محمد خان پسر دیگر زیاد حاکم قاراباغ تعیین می گردد و این آخرین نقش در قاراباغ بوده است. در سال ۱۵۸۸/۹ رهبر ترک ها جعفر پاشا از طرف گرجستان به اینجا حمله می کند و محمدخان که در سنین بالای عمر خود بوده بدون مقاومت منطقه را تسلیم می نماید و باز بدین طریق

زوربا دیر هر چند کی، قدین سنین! بوخ منه تا ی اولماغا حدین سنین!

سنده بیتیلر نئجه و نئجسیر قوزا، آتجاج او دا قسمت اولار دونقوزا!

منده، ولی، باخشی، گؤزه ل آلما وار. رنگینی هر کیم گؤره حیران قالار.

دادالی، لطافتی، ملاحتلی دیر، سؤیله دی: بس دیر، بوراخین صحبتی،

بوش دانیشیقدان نه چیخار، آی بالام؟ قیش گونی سیز چیللاق اولارسیز تمام.

آردی وار

سالدیم. گنته ده بیر نئجه دؤور او یان-بو یانا گندیب قایتیدیق دا سورا گوردم دوباره جوت بیر شئی ایلش دی. گنته ده تورباغی او یان-بو یانا وئردیک ده بیر زنجیر و سورا بئر سردابه آچیلدی. باخدیم گوردم گنته ده کوپلر یان-یانا دوزولوبدولر. هر کوپون آغزین دا قیرمیزی یاقوت دان قاپاق و هر قاپاغین اوستونده یاقوت دان قایر بلمیش خوروز موحسسه لاهه ری... بوردا گنته بهلول ال له رینی بیر-بیرینه جالاراق دئدی: - آما، حنیف اولسون کی بیلمه دیم کوپله رین ایچین ده نه وار. حاجی دئدی: - حتمن کوپله رین ایچین ده یاقوت وار ایمیش... بو زامان کیشی بهلولون ال له رینین سه سی نی ائشیتدیک ده گنته ده اؤزونو یتیریب دئدی: - حاج آغا! سن آلاّه یولداشلاریم یول اوسته دیلر. منی یولا سالیین گندیم. بو زامان بهلول حاجی یا خه طاب انده رک دئدی: - بو کیم دی؟ هنی گلیر صوحه تیمیزی کسیر! حاجی نین کی آغزی نین سو یولاپ آخماق دا ایدی، کیشیه ساری باخیب دئدی: - اوغول! سه نین پولون تو کائین دالی طه رفین ده تاقجاداکی کوپه ده دیر. گنت گوتور آپار. کیشی ته له سیک ایچه ری گیریب کوپه نین ایچین ده اولان پوللاری گوتوروب ستونجک حال دا خوداحافیظ - له شیب گنتدی. آردی وار

اراضی بسیاری از منطقه آذربایجان به دست ترک ها می افتد لیکن قاجارها به این کار راضی نمی شوند. به طوری که یک سال نگذشته به رهبری محمد پسر زیاد قاراباغ پس گرفته می شود و گنجه را نیز در محاصره نگه می دارد و شاه عباس به قصد نکه داشتن قرار صلحی که با ترک ها بسته بود با قاراباغی ها کنار آمده و به توافق می رسند و با پس گرفتن گنجه و قاراباغ از ترک ها محمد خان پسر زیاد باز هم حاکم قاراباغ تعیین می گردد. شاه عباس صفوی

در آخرین ربع قرن ۱۶ میلادی دولتی که شاه اسماعیل صفوی خلق کرده بود از دولت عثمانی گرفته تا هندوستان زیر فشار سختی و بحرانی بوده و تاج و تخت در دست ضعیف و بی اراده سلطان محمد خدابنده بود. زن او مهدعلیا خیرالنسیاگم و پسرش حمزه میرزا در جنگ با ترک ها به غلبه دست یافتند. آنها سرداران با استعداد و رهبران حقیقی مردم بودند. می توان گفت که امرای آنها نیز هر یک برای حفظ استقلال شخصی دشمن دایمی همدیگر بودند و جهت تشکیل اداره مرکزی برای خودشان با بزرگان طوایف قزیل باش ها به سیاست های ویژه ای متوسل می شدند و مردم را لخت نموده خزاین خود را پر می کردند. گبریم سردار ترک با استفاده از وضعیت اوضاع به اتفاق تاتارهای ترک پی در پی به شیروان و آذربایجان حمله می کردند و مناسبات نامطلوب مهدعلیا با قزیل باش ها مانع مداخله و کمک آنها می شد. در نتیجه زن شاه را به جرم نداشتن حقوق امرای ترک و واگذاری وظایف به بزرگان فارس متهم نمودند و به اتفاق مادرش در حرمخانه شاه به قتل می رسانند و منطقه را به صاحبان اصلی و حقدار خود باز می گردانند. در آن زمان اوضاع خراسان به هم خورده و علیقلی خان شاملو حاکم خراسان و لله ی عباس میرزا پسر سلطان محمد خدابنده به حکمت هرات تعیین می گردد. ادامه دارد

اینس و جن

*استاد شهریار

بار الاها سن بیزه وئر بو شیاطین دن نجات اینسانین نسلین کسب، وئر اینسه بو جین دن نجات

بیزدن آتجاج بیر قالیرسا ، شیطان آرتیب مین دوغوب هانسی رؤیا ده گوروم من ، بیر تاپا مین دن نجات

بنش مین ایلدیر بو سلاطینه گرفتار اولموشوق دین ده کلدی ، تاپمادیق بیز بو سلاطین دن نجات

بیر یالانچی دین ده اولموش شیاطین بیر مهره سی دوغورو بیر دین وئر بیزه وئر بو بالان دین دن نجات

هر دعا شیطان ائدیر ، دنیا اونا آمین دئیر قوی دعا قالسین ، بیزه سن وئر بو آمین دن نجات

ارسینی تندیرلرین گوشویلا ریندا اوینا بئر کیمیدی بو گودوشلارا وئر سین بو ارسیندن نجات

یا کرم قبل ، کینلی شیطانین لیندن آل بیزی یا کی شیطانین اؤزون وئر بیرجه بو کین دن نجات

اؤلدورور خلقی ، سورا ختمین توتوب یاسین اوخور بار الاها خلقه وئر بو حوققا یاسین دن نجات

دینه قارشى (بابکى – افشینى) بیر دکان ائدیب بارالاها دینه ، بو بابکدن ، افشین دن نجات

ویس و رامین تک بیزی رسوای خاص و عام ائدیب ویس ده اولساق ، بیزه یارب بو رامین دن نجات

شوروی دن ده نجات اومدوق کی بیر خثیر اولمادی اولماسا جای صاندیقیندا قوی گلّه چین دن نجات

من تویوق تک ، اؤز نینیمده دوستاغام ایملر بو یو بیر خوروز یوللا تاپام من بلکی بو نین دن نجات

شهریارین دا عزیزیم بیر توتارلی آهی وار دشمنی اهریمین اولسون ، تاپماز آهین دن نجات

لغات ترکی در فارسی

یکهزار واژه اصل ترکی در پارسی

ادامه از شماره قبل...

۵۰۵-قالتیقالین = ضمیم ، باخ: قالی
۵۰۶-قام= جادوگر ، ساحر ، صفت کاهنان ، کاهن ، ییگو (۱) ؛ باخ: قمیز
۵۰۷-قاوت و قاوود = قووت = قو (قووماق = راندن ، جهانندن) + وت (اک) = فوت کردنی . ادامه دارد ، راندنی ؛ کاشغری آترا قاغوت (=عدائی با ارزن) ثبت کرده اصل (۲) ؛ نظر دیگر آنست که قاووت از قاو و قو حاصل شده است و ترکیبات قوؤ در مفهوم سبکی ، پوکی ، خشکی ، آتش ، موی ، پوسته است. در واقع همه این مفاهیم سبکی را می رسانند. مانند:قاووت (خوردنی سبک) ، قووق (بادکنک) ، قوواق (کپک سر ، شوره سر) ، قوغ (آتش) ، قوولو (خوولو = حوله ، پارچه خواب دار) ، قواوت (سبک سر) ، ۵۰۸-قالوغ=قوولوق = قو (پوست ، غلاف) + لوق (اک) = پوسته ای ، جلدی ، پوشه ای ، کیف ، جعبه ۵۰۹-قایق=قایق = قای (قایماق و جایماق = سر خوردن ، میل کردن ، منحرف شدن از جا) + یق (اک) = لغزنده روی چیز دیگر، سر خورنده روی آب ، میل کننده به سمتی ، وسیله حرکت روی آب ۵۱۰-قایم= قایم = قای (قایماق = متراکم شدن ، روی هم انباشتن) + یم (اک) = روی هم انباشته شده ، مرتفع ، عمود ، بلند ، محکم و فشرده ؛ قایم (محکم) زدم گوشش ، صدای قایمی (بلندی) کرد، قالین – قاییم = کت و کلفت ؛ می توان احتمال داد که قائم در عربی هم از همین جا رفته است زیرا خیلی به این مفهوم نزدیکتر است.

۵۱۱-قاین=قاین = برادر زن یا برادر شوهر (۱،۱۹)
۵۱۲-قیاق و قیقی و قیاق = قیاق = قیاق (قایماق = قاپیدن) + اق (اک) = قاپیدنی ، تیز چوبی بلند در وسط میدان با حلقه ای از طلا یا نقره بر فراز آن که سواران ضمن اسب دوانی آترا باید با تیر بزنند تا صاحب آن شوند ، قیاق افکنی = هدف زنی ، قیاق انداز = به هدف رسیده . ۵۱۳-قیجاق = قیجاق و قیجاق = قیجاق ، زیبا ، غضبناک ؛ از اقوام بزرگ ترک که قبل از اسلام با تسلط بر اقوام دیگر ترک بر آسیای میانه حاکم شد و بعد از اسلام حتی مصر را هم تحت حکومت خود درآوردند ؛ سبگرو چون بت قیجاق من بود گمان افتاد خودکافاق من بود/نظامی ۵۱۴-قیچورو قیچور و قیچور =؟ ، مالیات ، از انواع مالیات ها غیر از یاسا و فلان: یو آن قیچور که اکنون بحکم یاسای بزرگ می ستانند ، نستندندی و اکنون هم بحکم یاسق از پنج کس نمی گیرند. ادامه دارد